

BIBLIOTHECA DISPERSA: NESVYŽIAUS RADVILŲ BIBLIOTEKOS PAVELDO LIETUVOJE KLAUSIMU

Vidas Račius | Vilniaus universiteto biblioteka
Universiteto g. 3, LT-01122 Vilnius, Lietuva
El. paštas petras.racius@mb.vu.lt

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus vedėja Daiva Narbutienė 2008 m. „Knygotyroje“ (t. 51, p. 31–44) paskelbė straipsnį „Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos paveldas Lietuvoje“. Čia aptarta Radvilų, garsios LDK giminės, reikšmė Lietuvos kultūros istorijai ir per ilgus amžius šios aristokratų giminės bibliotekose surinkto dokumentinio paveldo svarba ne tik Lietuvos, bet ir visos Europos kultūrai. Nagrinėta iki mūsų dienų išlikusių Radvilų asmeninių bibliotekų knygų situacija, atskleistas įvairių knygų likimas. Straipsnio autorė teigia: „Lietuvos bibliotekose yra žinoma tik keletas išlikusių egzempliorių su Nesvyžiaus Radvilų ekslibrisais: trys – Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje, po vieną – Vilniaus universiteto ir Kauno technologijos universiteto bibliotekose bei Kazio Varnelio namų-muziejaus knygų rinkinyje.“¹ Autorė patikslino ir į Lietuvos mokslo bei kultūros apyvertą įvedė susistemintą informaciją apie Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos knygų paveldą Lietuvoje.

Daugiausia šios bibliotekos knygų yra išlikusių ne Lietuvoje, bet Baltarusijoje. Pradėtas ir toliau tęsiamas išlikusių Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos knygų, dabar saugomų Baltarusijos nacionalinės mokslų akademijos centrinės mokslinės Jakubo Kolaso bibliotekos fonde, katalogo publikavimas: 2010–2012 m. paskelbti išlikusių Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos knygų katalogo tomai, apimantys XV–XVI ir XVII amžių knygas² (iš viso aprašyta 166 pavadinimų veikalai), 2013–2015 m.

1 NARBUTIENĖ, Daiva. Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos paveldas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 31.

2 *Biblioteka Radzivilov Nesvizhskoi ordinacii = Library of the Radziwills' of Nesvizh ordynation*: katalog izdanij iz fonda Centralnoi nauchnoi biblioteki imeni Jakuba Kolasa nacionalnoi akademii nauk Belarusi: xv–xvi veka. Minsk: Belaruskaja

navuka, 2010. 173, [3] p.: faks. ISBN 978-985-08-1239-1; *Biblioteka Radzivilov Nesvizhskoi ordinacii = Library of the Radziwills' of Nesvizh ordynation*: katalog izdanij iz fonda Centralnoi nauchnoi biblioteki imeni Jakuba Kolasa nacionalnoi akademii nauk Belarusi: xvii vek. Minsk: Belaruskaja navuka, 2012. 629, [1] p.: faks., lent. ISBN 978-985-08-1461-6.

Knyga su Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos ekslibrisu iš Vilniaus universiteto bibliotekos

išleistas XVIII amžiaus knygų, saugomų minėtoje Baltarusijos bibliotekoje, katalogas (keturi tomai, iš viso 894 bibliografiniai aprašai). Pradėtas publikuoti XIX amžiaus Nesvyžiaus ordinacijos bibliotekos knygų katalogas: 2016 m. pasirodė 1801–1830 m. išleistų knygų katalogas (du tomai), o 2017 m. – 1831–1865 m. išleistų knygų katalogas (trys tomai). Iš viso šiandien šioje Baltarusijos mokslinėje bibliotekoje saugoma daugiau kaip 3,5 tūkst. spausdintinių ir rankraštinų XV–XX a. Nesvyžiaus ordinacijos Radvilų bibliotekos paveldo vienetų. Be Baltarusijos nacionalinės mokslų akademijos centrinės mokslinės Jakubo Kolaso bibliotekos, Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos knygų paveldo yra Baltarusijos nacionalinėje ir Baltarusijos Respublikos prezidentinėje bibliotekose. Apie visa tai, recenzuodama minėtus pirmuosius du spausdintinius katalogus, taip pat rašė D. Narbutienė³.

Čia norėtume papildyti D. Narbutienės surinktas žinias apie Lietuvoje šiuo metu esančius Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos knygų egzempliorius. Pildant Vilniaus universiteto bibliotekos elektroninį katalogą, netikėtai į dienos šviesą išniro dar vienas veikalas su Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos ekslibrisu: BIBLIOTHECÆ DUCALIS RADIVILLIANÆ NESVISIENSIS. Šiuo ekslibrisu, kaip nurodo Vincas Kisarauskas⁴, Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos knygas ženklino Uršulė Pranciška Radvilienė-Višnioveckaitė (Urszula Franciszka Radziwiłłowa z Wiśniowieckich, 1705–1753), LDK didiko ir Abiejų Tautų Respublikos valstybės ir karinio veikėjo Mykolo Kazimiero Radvilos Žuvelės (Michał Kazimierz Radziwiłł Rybeńko, 1702–1762) pirmoji žmona, vėlyvojo baroko dramaturgė ir poetė, pirmoji LDK moteris rašytoja. Radvilų bibliotekos ekslibrisu paženklinatas prancūzų dvasininko, pamokslininko ir teologo, susijusio su jensenistais (kalvinizmui artima katalikybės srove), Nicolas Letourneux (arba Le Tourneux, 1640–1686) svarbiausias veikalas *L'Année chrétienne, contenant les messes des di-*

manches, fériés et fêtes de toute l'année (A Brusselle: chez François Foppens, au S. Esprit, 1703, 11 t.). N. Letourneux parašė ir publikavo devynis šio veikalų tomus, o du tomus (10 ir 11) parengė belgų dvasininkas, jensenistų teologas ir N. Letourneux draugas Paulis-Ernestas Ruthas d'Ansas (1653–1728). Knygą už jensenistines pažiūras 1691 m. rugsėjo 17 d. pasmerkė popiežius Inocentas XII (lot. Innocentius XII, 1615–1700), ji buvo įtraukta į *Index Librorum Prohibitorum*.

Vilniaus universiteto bibliotekos Retų spaudinių skyriuje yra keturi šio veikalų 1703 m. laidos tomai (t. 4, 8–10). Visi jie įrišti vienodai: viršeliai – medžio, aptraukti juoda šagrenės oda, su metalo ir odos segtuvų liekanomis, bloko apriša auksinta ir raižyta. Trijuose tomuose įklijuotas ekslibrisas BIBLIOTHECÆ DUCALIS RADIVILLIANÆ NESVISIENSIS, o antraštiniame lape puikuoja įrašas *Ex Libris Fr[atris] Amati Ianowski Proff[essi] M[onaste]rii Horod[nicensis]*. Kas buvo brolis Amatas Janowskis, sunku pasakyti, bent kol kas nepavyko rasti žinių apie jį. Įrašas viso labo liudija, kad jis buvęs Haradziščos (Baltarusija) benediktinų vienuolyno profesas. Ketvirtasis tomas be viršutinio kietviršio ir antraštinio lapo, bet išlikęs toks pat apatinis kietviršis kaip ir kitų minėtų trijų tomų leidžia manyti, kad šis tomas irgi priklausė Nesvyžiaus Radvilų bibliotekai.

Šis faktas apie dar keturias nežinotas knygas iš garsiosios Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos – tam tikras indėlis į išsklaidytos bibliotekos mozaiką. Tikėkimės, kad ateityje kada nors vėl visos knygos *viribus cunctis* bus surinktos į vieną vietą ir liudys mums, koks yra Radvilų indėlis ne tik į karybos ir politinį LDK gyvenimą, bet ir į knygos kultūrą, juo labiau kad jau esama nemažo įdirbio šioje srityje.

Įteikta 2018 m. rugpjūčio 1 d.

3 NARBUTIENĖ, Daiva. Nesvyžiaus ordinacijos Radvilų bibliotekos katalogas. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 345–351.

4 KISARAUSKAS, Vincas. *Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918*. Vilnius: Mokslas, 1984, p. 100–101.